

BANCNOTE AUSTRIECE DIN ANUL 1848 AFLATE ÎN COLECȚIA MUZEULUI DE ISTORIE SIGHIȘOARA

Mircea-Radu Iacob

La 1 iunie 1816, a fost înființată, după modelul francez și englez, Banca Națională a Austriei, un organism privilegiat. Organizată ca o societate pe acțiuni independentă, aceasta a primit privilegiul de a emite bancnote. Inițial, acțiunile sale au fost subscrise la casierile băncii și au servit nu numai pentru a strânge capital, ci și pentru a colecta “moneda vieneză”. Răscumpărarea biletelor de anticipație a început la 1 iulie 1816. Din 26 mai 1818, banca a fost prima societate pe acțiuni cotate la Bursa de Valori din Viena, iar din 1820 și la Bursa de Valori din Frankfurt. Mult timp a rămas singura societate pe acțiuni cotate la bursă și abia după ce s-a intensificat industrializarea a avut loc un adevărat boom bursier.¹

Primele bancnote emise de Banca Națională au fost denumite în guldeni conform convențiilor monetare și au fost produse cu cupiuri de 5, 10, 25, 50, 100, 500 și 1000 de guldeni.

Pentru a consolida încrederea în noile bancnote, banca a garantat că acestea puteau fi schimbate oricând cu monede de argint. În 1818, 74,6% din bancnotele aflate în circulație erau acoperite cu argint. Până în 1831, rata de acoperire a scăzut la 10,3 %. Această scădere foarte accentuată a acoperirii a fost legată de finanțele statului, care au fost supuse în mod repetat la presiuni din cauza diferitelor crize. Când apărea o astfel de criză, guvernul era fericit să reamintească Băncii Naționale de “obligațiile patriotice” și să ceară avansuri din trezoreria statului. În 1820, aceasta se ridica la 20 de milioane, în 1821 la 30 de milioane, iar în 1831 la 12 milioane de guldeni. Cu toate acestea, banca a reușit să mențină creșterea banilor în limite rezonabile.

Începând cu 1820, măsurile luate au început să își facă efectul și s-a observat o creștere economică. Odată cu începutul erei căilor ferate, în 1837, revoluția industrială a luat amploare în Austria. În special zona metropolitană a Vienei a profitat de aceasta, o treime din industria alpină și o optime din cea cisleithaniană a vremii, a fost creată aici.²

Schimbările socio-economice au început să se producă, numărul de lucrători salariați a crescut vertiginos și a dus la o trecere de la munca agricolă la cea industrială.

¹ *Geld Museum der Oesterreichischen Nationalbank, Zweite Fassung, Oesterreichische Geldgeschichte. Vom Mittelalter bis zum Euro, 2020, Viena p. 58.*

² *Ibidem*, p. 60.

Până în 1847, “moneda vieneză” a fost retrasă aproape în întregime de către Banca Națională. Cu toate acestea, după consolidarea cu succes a sistemului monetar, revoluția din 1848 a adus noi turbulențe.

La 13 martie, a fost convocat parlamentul Austriei Inferioare. Petițiile rămăseseră fără răspuns, motiv pentru care studenții au organizat o mare demonstrație în fața clădirii parlamentului din Herrengasse. Sub conducerea doctorului Adolf Fischhof și a lui Max Goldner - care a dat citire discursului lui Kossuth - demonstrații au ocupat Landhaus. În cursul după-amiezii, li s-au alăturat membri ai clasei muncitoare, care la acea vreme era încă foarte puțin organizați. Au avut loc ciocniri cu armata, în urma cărora au murit 50 de persoane de partea demonstrațiilor. Dar, încă de la orele serii, victoria revoluționarilor era asigurată - Metternich a demisionat și a zburat în Anglia.³ A doua zi, studenții s-au înarmat din stocurile Arsenalului Armurăriei. A fost înființată legiunea academică, a fost permisă formarea unei gărzi naționale, care, printre altele, a preluat și paza clădirii Băncii Naționale, a fost abolită cenzura și a fost adoptată o lege a presei libere.

La 15 martie, împăratul Ferdinand a promis solemn acordarea unei constituții. Odată cu formarea Ministerului de Stat “Kolowrat”, cu componența următoare; Freiherr von Pillersdorf ca ministru de Interne, baronul von Kubeck ca ministru de Finanțe, contele Taaffe pentru Justiție și contele de Latour ca ministru de Război, prima fază a revoluției de la 1848 a fost finalizată.

Banca Națională a Austriei a reușit să își mențină în totalitate operațiunile în zilele critice. În ceea ce privește plata facturilor, a fost suficient un moratoriu pe termen scurt - între 14 și 20 martie. Cea mai dificilă problemă pentru conducerea băncii a fost să contracareze declinul constant al tezaurului de metal. În cadrul ședințelor de conducere din 16, 26 și 28 martie, au fost discutate toate planurile oficiale, de la închiderea mai multor casierii până la încetarea schimbului de bancnote pe monede și decretarea cursului de schimb obligatoriu în întreaga monarhie. În plus, vești deosebit de îngrijorătoare au venit din teritoriile italiene și boeme. În primul rând, s-a decis suspendarea transporturilor de bani către Trieste și acordarea de credite extraordinare proprietarilor de filaturi și țesătorii din Boemia, care urmau să fie puse la dispoziție pentru mărfurile lor prin intermediul biroului de garanție de la Praga, în schimbul unei garanții pentru mărfuri.

Cel mai important punct de pe ordinea de zi – “Măsuri în legătură cu declinul semnificativ și continuu al tezaurului de metal” - nu a fost dezbătut

³ *Oesterreichische Notenbank 1816-1966 Geschicht des Oesterreichischen Noteninstituts*, Editura Oesterreichische Nationalbank Hausdruckerei Viena, 1966, p. 52.

până la ședința din 30 martie. Primul punct a fost acela de a decide dacă o interdicție generală a exporturilor de monede ar putea atinge obiectivul.

Părerile au fost împărțite. Directorul Freiherr von Sina a luat o poziție fermă împotriva unei astfel de interdicții de export: “Cum ar trebui să plătim articolele străine care ne sunt indispensabile, de exemplu, medicamentele, când avem o balanță de plăți pasivă? O astfel de interdicție nu ar face decât să ne distrugă creditul în străinătate, frica și neîncrederea ar fi sporite, fără a obține mai mult decât un paliativ insuficient”.⁴

Toate acestea sunt minciuni, doar vorbe; dar timpul pentru înșelăciune a trecut, doar faptele sunt valabile”, a răspuns directorul von Schloissnigg. Ceea ce statul are nevoie urgentă pentru plățile externe, a continuat el, trebuie plătit în ciuda tuturor interdicțiilor de export. Acum, în cursul lunii martie, s-au pierdut 13 milioane în argint, iar fără o interdicție de export, alte 15 milioane vor fi aruncate în viitorul apropiat.

Având în vedere că guvernatorul Freiherr von Lederer și secretarul general von Salzman erau, de asemenea, destul de sceptici cu privire la proiect - Salzman era în favoarea suspendării simultane a înlocuirii - proiectul nu a fost considerat un succes.

Întrucât guvernatorul Freiherr von Lederer și secretarul general von Salzman erau, de asemenea, destul de sceptici cu privire la acest proiect - Salzman era în favoarea suspendării simultane a schimbului valutar - s-a decis să se lase decizia în seama administrației financiare.

Direcția s-a reunit acum în mod permanent. Încă de la 1 aprilie, a trebuit să își modifice decizia în sensul că nu mai putea fi evitată interdicția temporară a exportului de argint bătut de pe teritoriul vamal indian. Autoritățile fiscale au fost rugate să emită o astfel de interdicție pentru perioada până la sfârșitul lunii iunie 1848. A doua zi, această măsură a fost extinsă și la aur.

În curând a devenit evident că avertismentele pe care opoziția le lansase în cadrul conducerii băncii erau pe deplin justificate: Măsura izolată a fost o lovitură în apă - goana după casele de marcat din Viena și din provincie a continuat nestingherită. Situația extraordinară creată de tulburările politice a necesitat măsuri mai drastice.

În plus, evoluția ulterioară a evenimentelor politice nu a fost deloc potrivită pentru a avea un efect calmant asupra economiei. În special, constituția din 25 aprilie, o creație a lui Freiherr von Pillersdorf, a stârmit nemulțumirea generală, deoarece a fost “impusă” poporului. Acesta era puternic centralizat și se baza pe un sistem bicameral. Cu toate acestea, dreptul de vot în Camera Deputaților era foarte limitat, iar clasa muncitoare și

⁴ *Ibidem*, p. 53.

cei care aveau nevoie de sprijin erau excluși. Pe de altă parte, trebuie subliniat faptul că principiile drepturilor omului din constituțiile republicane americane și franceze apar deja în principiu în acest document.⁵

În ciuda progreselor extraordinare în comparație cu condițiile din luna martie a anului trecut, nemulțumirea a crescut din ce în ce mai mult. Deputații Gărzilor Naționale, studenții și muncitorii au cerut, într-un limbaj din ce în ce mai amenințător, retragerea constituției impuse și convocarea unui Reichstag constituant pe baza votului universal și direct. La 15 mai, în Hofburg, la Viena, au intrat “petiții de furtună”, în care aceste revendicări au fost formulate în forma finală. Baricadele au început să fie construite din nou, ca în zilele din martie - și din nou guvernul a cedat. A fost de acord cu revizuirea legii electorale și cu eliminarea celei de-a doua camere. Odată cu formarea unui comitet de securitate format din Bilrgern, Gărzile Naționale și studenți, sub președinția doctorului lui Adolf Fischhof, a doua fază a Revoluției vieneze s-a încheiat. Sub impresia evenimentelor din 15 mai, împăratul Ferdinand a fugit din Viena și și-a stabilit reședința la Innsbruck.

Evenimentele dramatice din aceste zile au avut un impact puternic asupra conducerii Băncii Naționale. Cu toate acestea, nu se poate spune că managementul băncii a fost în concordanță cu situația, deoarece a încercat să mute responsabilitatea de la sine și să o transfere către ministrul de finanțe. Desigur, de independența institutului nu se mai vorbea de mult timp, dar acum se ajunsese la punctul în care conducerea a cerut de urgență noului ministru de finanțe Krauj “să dea o instrucțiune specifică pentru procedura ulterioară în ceea ce privește ministerele, pentru a preveni calamități grave”. Aceștia au trebuit să suporte un răspuns corespunzător din partea ministrului de finanțe, care a scris la 30 aprilie 1848 că nu putea “să indice conducerii băncii o altă conduită în ceea ce privește schimbul de bancnote decât cea care rezultă din statut și din promisiunea de plată în numerar clar exprimată în fiecare bancnotă”.

Părea deosebit de urgentă refacerea comorii de metal topit. Unul dintre directori a fost trimis la Londra, unde a reușit să achiziționeze aproximativ 30.000 de ducați în aur cu un agio de 8-90/o. Cu toate acestea, cel de-al doilea extras de cont bancar, datat 25 aprilie, arăta o pierdere a comorii metalice de peste 18 milioane de guldeni. În același timp cu declarația a apărut și un comentariu în care conducerea anunța că a pus recent sub sechestru 45 de milioane de guldeni din avansurile trezoreriei centrale, pentru care, însă, salina Gmunden a fost pusă la dispoziția sa de către administrația financiară ca garanție ipotecară.

⁵ *Ibidem*, p. 54.

La 18 mai, noul guvernator al băncii, Josef Mayer Ritter von Gravenegg, și-a preluat funcția. El s-a aflat într-o situație sumbră, pentru că vistieria trezoreriei scădea de la o zi la alta fără întrerupere. Conducerea a decis mai întâi, să limiteze suma de bani schimbată la trezoriile provinciale la 25 de guldeni. Oficialii au fost instruiți să spună publicului că banca trebuie să își păstreze rezervele de argint pentru nevoile armatei și că noul argint cumpărat din străinătate era deja pe drum. În plus, conducerea băncii a decis să emită bancnote de valoare nominală mică, de 1 și 2 guldeni.⁶

Această măsură a rămas, de asemenea, ineficientă. O declarație publică a comitetului angroșiștilor privați imperiali și regali și a Asociației Comerciale a Austriei Inferioare de a accepta fără întrerupere bancnotele Băncii Naționale a Austriei privilegiate pentru toate plățile la valoarea lor nominală integrală nu a primit niciun fel de atenție. La 21 mai, conducerea băncii a decis să extindă limita de 25 de florini pe partid la Viena. În același timp, a emis un anunț care a arătat orice, dar nu a fost deloc abil în relația cu publicul. În acest anunț, Direcția - deși acest lucru fusese deja făcut la 20 aprilie - sublinia încă o dată că i s-a “atribuit o ipotecă în valoare de 45 de milioane de florini asupra salinei Gmunden în vederea consolidării” și că “trimisese deputați în locurile de comerț din străinătate pentru a lua un împrumut în aur sau argint în schimbul unui gaj al ipotecilor desemnate”. Anunțul a continuat după cum urmează:

“Panica a cuprins toate comunitățile, iar oamenii se prezintă constant la ghișeele băncilor pentru a schimba bancnote”.

Nu a fost de mirare că “panica” admisă de conducerea băncii a devenit și mai mare, astfel încât Banca Națională s-a simțit obligată să recurgă la ultima soluție imediat după nefericitul miting. Guvernului i s-a cerut să impună un curs de schimb forțat pentru bancnotele Băncii Naționale a Austriei. Se făcuse o breșă în structura Institutului, care sfidase toate furtunile din cei aproape 32 de ani de existență. Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că nicio bancă centrală din lume nu ar fi fost capabilă să reziste panicii din mai 1848 fără restricții.

După emiterea bancnotelor de 1 și 2 guldeni, publicul a recurs la ciudatul procedeu de a împărți primele bancnote în două, respectiv patru părți. Banca nu numai că a acceptat piesele de bancnotă pentru schimb fără alte formalități, dar a încredințat această operațiune mai multor comercianți din suburbiile Vienei, plătind un comision de $\frac{1}{4}$ până la $\frac{1}{40}$ o.

Pentru a facilita și mai mult traficul la scară mică, autoritățile fiscale au emis “bancnote de monetărie” de 10 și 6 kreuzer, un fel de bani de urgență.

⁶ *Ibidem*, p. 55.

De asemenea, a fost consolidată emisiunea de monede parțiale de 2 și 1 kreuzer în cupru și de 6 kreuzer în argint, acestea din urmă cu finețe redusă.

Starea Băncii Naționale a Austriei la 30 mai 1848 a arătat devastarea pe care evenimentele politice au provocat-o în tezaurul ei. Aceasta s-a ridicat la doar 21 940 147 de florini, față de 65 058 351 la 29 februarie și 35 032 030 la 25 aprilie. Rata de acoperire la sfârșitul lunii mai a fost de 12.340/o.⁷

Începând cu iunie 1848, conducerea băncii a protestat în mod repetat împotriva eforturilor Ungariei de a deveni independentă, care vizau, de asemenea, menținerea separării. Ministrul ungar de finanțe a informat Banca Națională cu privire la intenția sa de a emite pe cont propriu bancnote de 1 și 2 florini. Banca Națională nu a putut face nimic împotriva acestei amenințări serioase la adresa privilegiului său decât să trimită o scrisoare de protest către Ministerul de Finanțe din Ungaria.

În Ungaria, Dieta nou aleasă a decis să ridice trupele naționale Honved și să emită propria monedă de hârtie, nota Kossuth.

Doar din Italia au venit vești mai plăcute. La 25 iulie, Radetzky a fost victorios în fața regelui Carol Albert al Sardiniei la Custoza. Comandantul austriac, despre care Grillparzer a spus la vremea respectivă: “În tabăra ta este Austria”, și-a făcut intrarea în Milano. Această victorie a declanșat un val de optimism, care s-a reflectat, printre altele, în decizia Băncii Naționale de a suspenda temporar achizițiile de argint de la Londra și Frankfurt am Main. Totuși, starea de spirit favorabilă a fost considerabil atenuată de veștile din Ungaria. Nu numai că protestul băncii împotriva emiterii propriilor sale bancnote maghiare nu a primit niciun răspuns, dar la 17 august a trebuit să se constate că aceste bancnote fuseseră deja emise și că bancnotele austriece de 1 și 2 guldeni nu mai erau acceptate de trezoreriile publice. Ca măsură preliminară de contracarare, conducerea băncii a dat instrucțiuni casierilor săi din Ungaria să refuze să accepte bancnote maghiare, invocând încălcarea privilegiului bancar de către guvernul de acolo. Curând, în sfera politică din Ungaria a avut loc o cotitură foarte gravă. Ludwig Kossuth a preluat conducerea guvernului la 12 septembrie; contele Lambert, guvernatorul numit de Viena, a fost asasinat.

La 3 octombrie, împăratul a dizolvat Dieta maghiară, a declarat starea de asediu asupra țării și l-a numit pe banul Croației, Jellacic, în calitate de guvernator și comandant-șef al tuturor trupelor imperiale din Ungaria. Banca Națională a dat instrucțiuni tuturor trezoreriilor băncilor maghiare “să ia toate

⁷ *Ibidem*, p. 57.

măsurile de care dispun pentru a asigura fondurile băncii în cazul unui eventual pericol”⁸.

Sfârșitul trist al revoluției de la 1848 a început la 6 octombrie, când un batalion de grenadieri din garnizoana din Viena a refuzat să mărșăluiească împotriva maghiarilor răzvrățiți, la ordinul contelui Latour, ministrul de război. Gărzile Naționale, studenți și muncitori s-au alăturat acestui batalion, care a fost atacat de trupele regulate. Au avut loc lupte sângeroase în centrul orașului, în special la Taborbrücke, Stephansplatz și Am Hof, unde mulțimea generalizată a intrat în Ministerul de Război și l-a asasinat pe ministrul de război nemulțumit, contele Latour, în ciuda intervenției personale a președintelui Reichstagului, Smolka. Acest act a aruncat o umbră grea asupra revoluției. A doua zi, împăratul a părăsit din nou Viena pentru a se stabili la Olmütz. Înainte de a face acest lucru, el a emis un manifest adresat poporului austriac, invitându-l să lupte împotriva “criminalilor și incendiatorilor din Viena”. Într-o alocuțiune, rostită pe un ton laș, Reichstagul și-a exprimat aprobarea față de asasinarea lui Latour, dar s-a declarat singurul reprezentant al poporului austriac care să fie permanent și indisolubil.

Încă din 11 octombrie, Banul Jellacic se afla cu o armată de 50.000 de oameni la sud de Viena. La 20 octombrie, a apărut și prințul Winchidgratz, care venise de la Praga, a declarat starea de asediu și a cerut capitulare necondiționată. Apărătorii Vienei, sub conducerea lui Messenhauser, au refuzat această cerere. Luptele dificile și pline de evenimente au durat o săptămână, până când situația a fost declarată fără speranță pe 29 octombrie și s-a decis capitularea orașului. Dar, în ultimul moment, luptele s-au aprins din nou, deoarece dividendul minim a fost considerat un “dividend normal”, motiv pentru care în articolul 11 din statut a fost fixat la 30 de guldeni pe an. În cazul în care, după acoperirea acestei sume, mai rămânea ceva disponibil din profiturile băncii, jumătate din această sumă urma să fie distribuită acționarilor, în timp ce cealaltă jumătate urma să fie utilizată pentru crearea unui fond de rezervă.⁹

În concluzie bancnotele de 1 și 2 guldeni au fost emise de statul austriac pentru a acoperi cheltuielile militare, din timpul revoluției din anul 1848 de pe teritoriile sale.

Mai jos vom descrie bancnotele de 1 gulden și de 2 guldeni aflate în patrimoniul muzeului.

Fig. 1 Descriere

Nr. INV.5015

⁸ *Ibidem*, p. 59.

⁹ *Ibidem*, p. 60.

Dimensiune: 74 x 126 mm.

Hârtie: albă.

Filigran: fără

Desenator: Peter Johann Nepomuk Geiger

Descriere Avers:

În partea de sus chipul Austriei cu coroană murală, sub gâtul ei o cunună de laur, în părți ornament vegetal, deasupra cifra 1 înconjurat de frunze, dedesubt pe 9 rânduri cu litere mari Ein Gulden, dedesubt Die priv. Oesterreichische, National-Bank, bezahlt dem Uiberbringen gegen diese Anweisung, Einen Gulden Silbermunze, nach dem Conventions-Fusse, Für die privilegirte oesterreichische, National-Bank, pe ultimul rând Wien den 1 July 1848 și semnătura directorului băncii, dedesubt stema Austriei, în stânga și dreapta în cerc vegetal textul penalității și Ein Gulden scris pe zece rânduri.

Descriere Revers: fără

Fig. 2 Descriere

Nr. INV.5015

Dimensiune: 74 x 126 mm.

Hârtie: albă.

Filigran: fără

Desenator: Peter Johann Nepomuk Geiger

Descriere Avers:

În partea de sus chenar cu desen Guillot, cifra 2 apărând de 3 ori, în părți chipul zeiței Minerva și al eroului Hercule, și chipul Austriei cu coroană murală, sub gâtul ei o cunună de laur, dedesubt pe 6 rânduri cu litere mari Zwei Gulden, dedesubt Die priv. Oesterreichische, National-Bank, bezahlt dem Uiberbringen gegen diese Anweisung, Zwei Gulden Silbermunze, nach dem Conventions-Fusse, Für die privilegirte oesterreichische, National-Bank, pe ultimul rând Wien den 1 July 1848 și semnătura directorului băncii, dedesubt stema Austriei, în stânga și dreapta în cerc vegetal textul penalității și Zwei Gulden scris pe 8 rânduri.

Descriere Revers: fără

**AUSTRIAN BANKNOTES FROM 1848 IN THE COLLECTION OF SIGHIȘOARA
HISTORICAL MUSEUM
(Summary)**

The military expenditure caused by the revolution of 1848 led to a decrease in the treasury of the Austrian National Bank. It was decided to issue 1 and 2 gulden to counter this.

After the issue of the 1 and 2 gulden banknotes, the public resorted to the strange procedure of dividing the first banknotes into two and four parts respectively. In conclusion, the 1 and 2 gulden banknotes were issued by the Austrian state to cover military expenses during the 1848 revolution on its territories.

Cuvinte cheie: bancnote, Austria, 1 gulden, 2 guldeni, revoluție.

Keywords: banknotes, Austria, 1 gulden, 2 gulden, revolution

Ilustrații

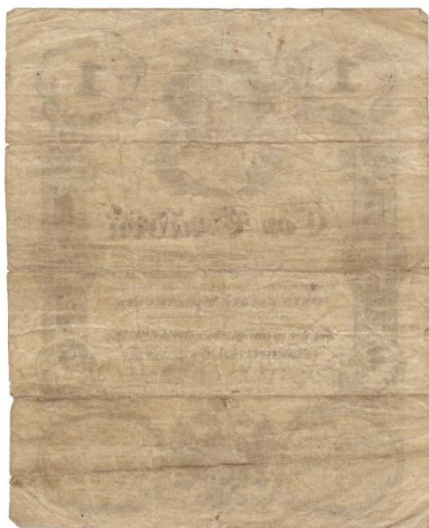

Fig. 1

Fig. 2